

Kemi och magi
Naturlig färgning
förr och nu

Eller...

Tålmod och
tid

- Färgning, foto, sömnad
- Utbildning i experimentell naturlig färgning 2014 på Göteborgs univ (Stenebyskolan, HDK) för Jeanette Schäring

Jeanette Schäring (Supermarket, Fiber Art Sweden)

Upplägg

Färger: blått, rött, gult, lila, mörkt/svart – globala och lokala exempel
(källa bland annat Cardon, Dominique, *Natural dyes*, 2007)

- ”Klassisk växtfärgning” – naturlig färgning (*natural dyeing*)
- Färgning med matavfall, kompostmaterial osv

Kommer inte ta upp

T ex inte svampar, lavar, odling av färgväxter

Ej specifikt garnfärgning

Processer och historia

- Matlagning, fermentering, medicinska egenskaper...
- Fenicierna (Medelhavsområdet, ca 1000 före år 0, grekerna, romarna, Mellanöstern, Nordeuropa (brons- och järnålder), medeltidens färgarskrån (1100-talet)
- Handel, utbyten och exploatering: Mellanöstern/arabvärlden, "Sidenvägen" (6400 kilometer från Xian, Kina, till Konstantinopel/Istanbul i 2500 år?), Amerika (sent 1400-tal), Indien (1500-talet), Afrika- Asien osv

Boktips – urval

Plant magic av
Karin Alice Bjurström (2024) m fl

Lascaux-grottorna, Frankrike.

Ca 15-13 000 år före år 0. Mineralfärger (ockra osv), kol

Äldsta i Sydafrika – 164 000 år sedan?

Minst 6000 år gamla fynd av
naturliga färger
på textil

Indigo från Huaca Prieta, Peru. Ca 6200 år sedan

Paracas-textil, ca
2000 år gammal.
Perus södra kust.

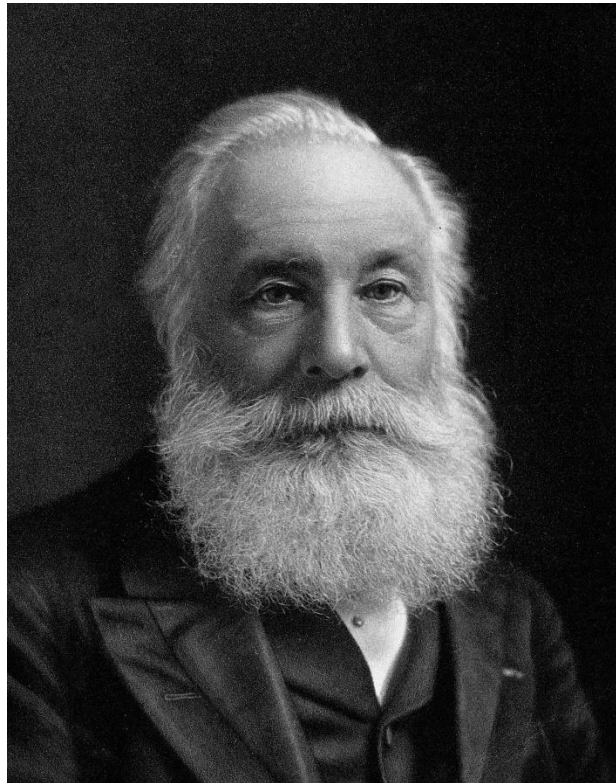

10 000 timmar
för ett långt
gravbylte/
svepning

Pazyryk-mattan.
Sydvästa Sibirien
nära Mongoliet,
500 år före år 0

1850-talet: syntetiska textilfärger

*Yours sincerely
W. H. Perkin*

Glimtar av en rik värld av färger

Färger: blått, rött, gult, lila, mörkt/svart

(överfärgningar)

Att få färgen att fästa – *mordere* = betmedel

- Metallsalter: alun osv (Cardon 2007, s 21)
- Tanniner = garvsyra
- Alternativ: sojamjök på cellulosafiber (animalisering)

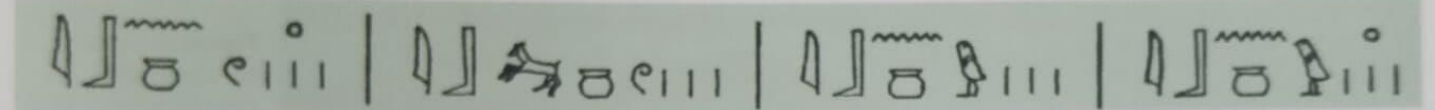

Figure 1 Egyptian hieroglyphics representing alum (*ibn*) in papyri of different periods (C. Singer, *The Earliest Chemical Industry*, London, 1948, fig. 3).

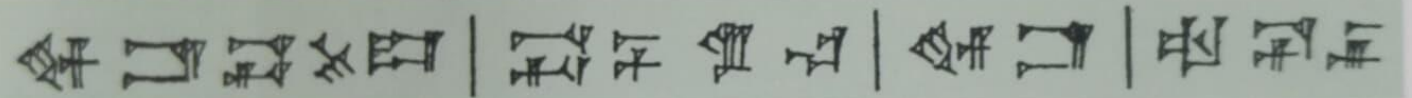
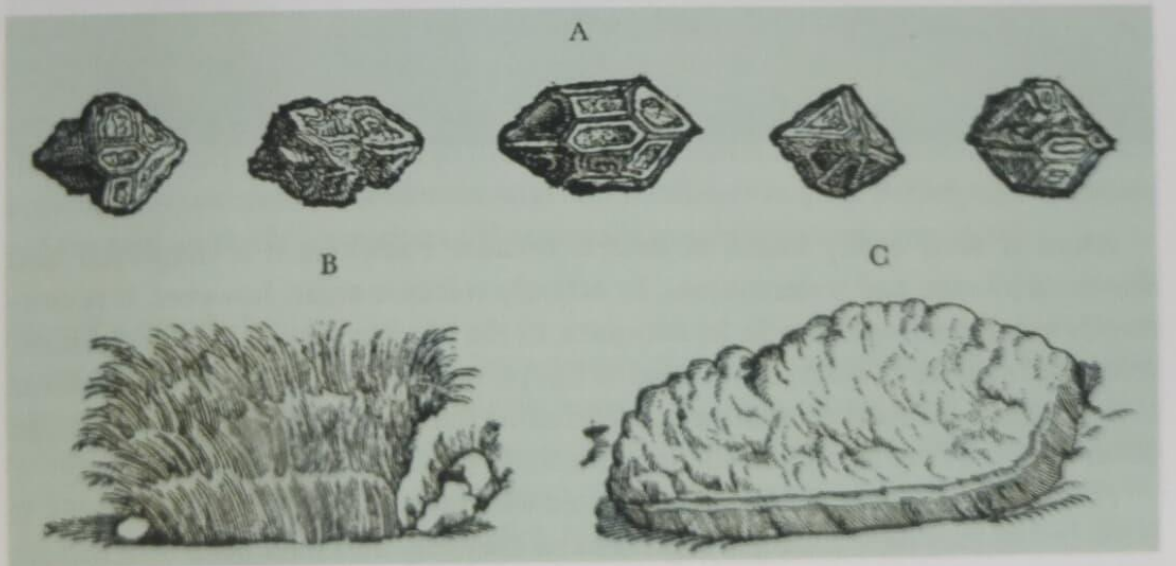

Figure 2 Cuneiform inscriptions representing alum, 1000–700 BC (C. Singer, *The Earliest Chemical Industry*, London, 1948, fig. 6).

Figure 3 'Alum' crystals in Ferrante Imperato's catalogue *Dell'Historia naturale*, Naples 1599. These are the oldest known depictions of alum (C. Singer, *The Earliest Chemical Industry*, London, 1948, fig. 135).

”Klassisk växtfärgning” – naturlig färgning
(natural dyeing)

Färgning med matavfall, kompostmaterial

BLÅTT: indigotin

- Kypfärg - basisk
- Tre huvudarter: vejde (*Isatis tinctoria*), Indigofera, *Persicaria/Polygonum*
- 800 arter totalt?
- Magi kring indigon
- "Det blå guld", "Djävulens färg"

BLÅTT

- Japan: *Persicaria/Polygonum tinctorium* = färgpilört (bovetesläkting)
- 6-700-talet?

BLÅTT (Japan)

BLÅTT

Vejde

RÖTT: alizarin, quinone/kinoner mm

Krapp (eng *madder*). *Rubiaceae*-släktet

Alizarin, purpurin, pseudopurpurin

- Använd mer än 3000 år tillbaka. Först i Pakistan, Egypten, övriga Mellanöstern, senare spridits till andra delar av Afrika, Nordamerika, Sydamerika, Australien, Oceanien, Asien och Europa
- Storskaligt odlad i Frankrike från 800-talet
- I Sverige/Norden har vitmåra och färgmåra använts från vikingatiden

Krapp

”I beg you, Sir, that the red is as red as possible” (tyghandlare i Kairo, 1000-talet)

- Latin: ruber = röd
- Alizari = rot (Medelhavsregionen) från arabiskans al-ʿusara = juice
- Produktion i Sydfrankrike, 1881: 25 ton krapp
- 1869 syntetiserad alizarin

”Turkisk röd”: krapp
på bomull

- Indien – västerut – Europa

T h 1815-1830 Frankrike

T v Indisk chintz

Koschenill

Mexiko, Anderna + Gran Canaria

Koschenill

- 2200 år i Mellan+Sydamerika
- Genom erövringen på 1500-talet – sent 1600-tal i Europa

Fernando Lamposse, 2019

Sisal. Cooper-Hewitt, NYC

Koschenill

James Bassler, 2009
Cooper-Hewitt, NYC

GULT

- Gula lökskal

GULT – ett exempel

- Färgreseda, vau (weld; *Reseda luteola*)
- I Europa sedan förhistorisk tid
- Ottomanska riket

Foto: Anna-Lena Anderberg

LILA

- Mycket dyrbar färg eller inte...
- Bär, vissa blommor: antocyanin – ljus- och pH-känsliga

LILA från blå bresilja

- Blå bresilja, ”blåträ”

Logwood

Färgämne: Hematoxylin

Ljus- och pH-känslig (ej surt), alun krav

Med järnföreningar: svart

Botanicalcolors.com

- funnen av spanjorerna 1517 och importerad av dem samt britterna
- kärnveden kom till Europa i form av stockar (logs)
- hundratals ton exporterades från Latinamerika till Europa
- slavarbete

Lila färg från mollusk:
Medelhavsområdet,
Japan, Irland,
Central+Sydamerika m fl
platser

- Ca 15 arter (Murex)
- LYX
- Lila mani (Plinius den äldre, första århundradet)
- Ljus framkallar

”To sadden”: MÖRKA FÄRGER/SVART

- Krapp + indigo – svart
- Blå bresilja + järn/rost mm
- Indigo + bayberry (pors) + wood vinegar (rost) i Japan
- Tanninrika växtdelar, t ex det gröna på valnötter + rost, cutch (träslag)
- Rost + te, rödvin, kaffe, avokadoskal/kärnor, eucalyptus, granbarr, bark, ekollon m m

Järnsulfat, järnvitriol

Bogolanfini-tyg, Mali = lertyg

Alice Fine, Sverige

Remake, Stockholms stadsmission (2018)

Kaili Maide, trädgårdsmästare Bergianska trädgården, Stockholm

Frågor och stort
tack!

petrasthlm@hotmail.com

Instagram,
Facebook:
slowcreations

